

بررسی عوامل مدیریتی مؤثر بر مشارکت اعضاء تعاونی‌های کشاورزی استان تهران

مهرنوش شیخی*

دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

معصومه ارفعی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آشتیان، و دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

تحقیق فوق با هدف بررسی عوامل مدیریتی مؤثر بر مشارکت اعضاء تعاونی‌های کشاورزی استان تهران صورت گرفته است. تحقیق حاضر از نوع کاربردی، توصیفی، علی و ارتباطی می‌باشد. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل ۲۳۰ نفر مدیران و ۲۰۶ نفر از بین ۳۰۲۰ عضو شرکت‌های تعاونی کشاورزی تحت پوشش وزارت تعاون در سطح استان تهران انتخاب شدند. نتایج حاصل از ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرها نشان می‌دهد که بین سن اعضاء، میزان تحصیلات، میزان سهام و سود ناشی از آن و میزان مشارکت آنان در تصمیم‌گیری‌های شرکت تعاونی‌های روستایی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. اما بین شرکت اعضاء در کلاس‌های آموزشی و علاقه آنها به کار گروهی و میزان مشارکت آنان در تصمیم‌گیری‌های شرکت تعاونی رابطه معنی‌داری وجود ندارد. نتایج حاصل از آزمون کروسکال‌والیس حاکی از آن است که شیوه‌های تصمیم‌گیری مدیران بر میزان مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی تأثیرگذار است.

واژه‌های کلیدی: مشارکت، اعضاء تعاونی کشاورزی، مدیریت تعاونی، استان تهران.

* نویسنده مسول مکاتبات، m.sheikhi@yahoo.com

مقدمه

بررسی شواهد تاریخی نشان می‌دهد که انسان همواره به فعالیت‌های گروهی و رفتار تعاون‌گونه نسبت به هم‌نوعان خود نیاز دارد. ضرورت این امر موجب پیدایش و تداوم تشکلی در زندگی گردیده است، که امروزه تعاونی نام گرفته است. تعاونی‌ها ثابت کرده‌اند که یکی از بهترین جلوه‌های مشارکت سازمان‌یافته مردم در امور اجتماعی و اقتصادی می‌باشند، زیرا تعاونی‌ها از جمله تشکلهایی هستند که با سرمایه و مدیریت مردم تشکیل می‌شوند و منافع و امتیازات حاصل از آنها نیز نصیب خود مردم می‌گردد. به نظر می‌رسد یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در موفقیت تعاونی‌ها و توسعه فعالیت آنها همکاری و مشارکت اعضای تعاونی‌هاست. بحث بیشتر در ارتباط با موضوع مشارکت در تعاونی‌ها و بررسی عوامل مدیریتی مؤثر در جلب اعضاء به مشارکت در اداره امور تعاونی‌ها، نقطه مورد توجه در این تحقیق می‌باشد.

شرکت‌های تعاونی، سازمان‌های مشارکتی هستند که نشانه بارز در آنها دخالت دموکراتیک اعضاء در برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مربوط به اداره امور شرکت می‌باشد. اعضاء شرکت تعاونی می‌بایست در تمام مراحل برنامه‌ریزی از تصمیم‌گیری تا اجرا و ارزشیابی فعالیت‌ها دخالت آشکار و داوطلبانه داشته باشند. در واقع این خصیصه عضو مدار بودن برنامه‌های شرکت‌های تعاونی است که مهم‌ترین و اساسی‌ترین هویت، تعاونی بودن آنها محسوب می‌گردد. با وجود این هنوز در بسیاری از جوامع، شرکت‌های تعاونی یافت می‌شوند که بدون در نظر گرفتن آراء، نیازها و نظرات اعضاء، برنامه‌های خود را تدوین می‌کنند. البته عوامل بسیاری در عدم حضور مشارکت اعضاء در جریان تصمیم‌گیری‌های مربوط به اداره امور شرکت‌های تعاونی مؤثر هستند و می‌بایست از جهات مختلف مورد مطالعه و بررسی قرار گیرند. در این زمینه تحقیق حاضر سعی دارد در جهت شناسایی عوامل محدودیت‌زا و موانع فراوی مشارکت اعضاء در اداره امور تعاونی‌ها گام برداشته و با بهره‌گیری از یافته‌های به‌دست آمده، راهکارهای مؤثری را در جهت رفع این موانع اریه دهد. تحقیق حاضر با این هدف و به‌منظور بررسی عوامل مدیریتی مؤثر بر مشارکت اعضاء تعاونی‌های کشاورزی استان تهران صورت پذیرفته است.

با توجه به اهمیت بحث تعاونی‌ها و مشارکت مردمی در کشور، تاکنون مطالعات متعددی در قالب مقالات تحقیقاتی و پایان‌نامه انجام شده است که به‌نوعی با مسئله مشارکت و تعاونی‌ها در ارتباط هستند، اما همچنان ابعادی از مسئله مشارکت خصوصاً در زمینه مدیریت و تصمیم‌گیری در تعاونی‌ها جای بحث و بررسی دارد. در اینجا به نمونه‌هایی از مطالعات انجام شده در سال‌های اخیر در ایران و جهان اشاره می‌شود: فرشادفر در سال ۱۳۸۸ به بررسی «عوامل مؤثر بر بهره‌وری نیروی انسانی در شرکت‌های تعاونی صنعتی کشاورزی استان کرمان» پرداخته است که نتیجه تحقیق ایشان نشان می‌دهد که مقدار بهره‌وری نیروی کار صنفی برابر با ۰/۴۶ می‌باشد. همچنین ۷ عامل آموزش، انگیزه و وجدان کاری، مدیریت، قانون‌مداری و نظم، صرفه‌جویی و نظام مناسب پرداخت، بر بهره‌وری نیروی انسانی مؤثر هستند (فرشادفر، ۱۳۸۸).

سیفی‌خداشهری در سال ۱۳۸۸ به بررسی «تأثیر مشارکت صیادان عضو تعاونی‌های پره استان گیلان در عملکرد اقتصادی این تعاونی‌ها» پرداخته است و نتایج پژوهش حاضر آن بود که بین مشارکت و سن رابطه‌ای وجود ندارد، ولی بین سواد، سابقه عضویت، مبلغ سهام، آگاهی از اصول و قوانین تعاونی، رضایت‌مندی تعاونی، شرکت در دوره‌های آموزشی- ترویجی و نهایتاً عملکرد اقتصادی و مشارکت رابطه وجود دارد (سیفی‌خداشهری، ۱۳۸۸).

نتایج تحقیقات زارع‌یکتا و رزاقی در سال ۱۳۸۷ در بررسی «نقش عوامل مدیریتی در موفقیت تعاونی‌های مرتع‌داری استان گلستان» نشان داد که متغیرهای سابقه مدیریتی در تعاونی مرتع‌داری، مشارکت دادن اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی، و سطح تحصیلات مدیران نقش مثبتی بر موفقیت تعاونی‌های مرتع‌داری در حفظ و احیاء مراتع داشته‌اند. در همین بررسی نشان داده شده است که عضویت در اتحادیه تعاونی‌های مرتع‌داری و رشته تحصیلی مدیران تأثیری در متغیر وابسته نداشته است (زارع‌یکتا و رزاقی، ۱۳۸۷).

عسگری در سال ۱۳۸۶ به بررسی «رابطه بین ساختار مدیریتی و میزان بهره‌وری در شرکت‌های تعاونی استان قزوین» پرداخته است که نتایج نشان می‌دهد بهره‌وری به‌جزء در بخش معدنی در سایر بخش‌های صنعتی و کشاورزی نامطلوب می‌باشد، و استفاده بهینه از منابع انسانی و محرک‌های انگیزشی از عوامل مؤثر بر بهره‌وری هستند (عسگری، ۱۳۸۶).

رحمانی و نجفی در سال ۱۳۸۴ در تحقیق خود به منظور «بررسی عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی تحت پوشش وزارت تعاون در استان خوزستان»، یک نمونه ۴تایی از تعاونی‌های فعال با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی- طبقه‌ای انتخاب نمودند. بر اساس نتایج، شرکت‌های تعاونی مرغ‌داری و پرورش و تکثیر میگو دارای بیشترین ارزش سرمایه و شرکت تعاونی صیادی دارای کمترین میزان ارزش سرمایه بوده است. همچنین از نظر تعداد شاغلین شرکت‌های تعاونی زراعی دارای بیشترین تعداد شاغلین و شرکت‌های تعاونی دامپروری، زراعت و باغبانی در رتبه‌های بعدی قرار دارند (رحمانی و نجفی، ۱۳۸۴).

در تحقیق درویشی‌نیا در سال ۱۳۸۰ با هدف «بررسی میزان موفقیت شرکت‌های تولید روستایی استان مازندران» از دیدگاه اعضاء، نتایج این مطالعه نشان داده که بین میزان مشارکت اعضاء و موفقیت شرکت‌های تعاونی روستایی رابطه مثبت و معنی‌داری مشاهده شده است. از این مطلب چنین می‌توان استنباط کرد که لازمه موفقیت شرکت‌ها، همکاری و مشارکت اعضاء در امور تعاونی‌ها می‌باشد (درویشی‌نیا، ۱۳۸۰).

قربانی در سال ۱۳۸۰ به بررسی «میزان مشارکت اعضاء در مدیریت تعاونی‌های روستایی استان مازندران» پرداخته است که نتیجه تحقیق بیان‌گر آن بود که عواملی مانند نیاز به وجود تعاونی، سن، سواد، محل سکونت اعضاء در روستا و وجود فروشگاه، در میزان مشارکت روستاییان عضو در مدیریت تعاون، تأثیر مثبت داشته است (قربانی، ۱۳۸۰).

نتایج تحقیقات شیرزادی در سال ۱۳۸۰ در بررسی «عوامل مرتبط با مشارکت اعضاء در تعاونی‌های مصرف دانشگاه علامه طباطبایی» حاکی از آن بود که بین نحوه عملکرد هیأت مدیره شرکت تعاونی و میزان

مشارکت اعضاء در امور تعاونی، رابطه معنی‌داری وجود دارد. بر طبق این پژوهش میان مشارکت اعضاء و عواملی مانند توزیع کالاهای اساسی، توزیع سود بین اعضاء و میزان سرمایه‌گذاری آنها در تعاونی، رابطه معنی‌داری وجود ندارد (شیرزادی، ۱۳۸۰).

در سایر کشورها نیز مطالعات بسیاری در ارتباط با مشارکت کشاورزان در تعاونی‌ها انجام شده است که در اینجا به نتایج برخی از این پژوهش‌ها اشاره می‌شود:

در مطالعه‌ای نشان داده شده است که تفاوتی از جهت اندازه مزرعه بین کشاورزان عضو و غیرعضو تعاونی‌های تولیدی وجود ندارد و هیچ تفاوت معنی‌داری از جهت سن و تحصیلات بین کشاورزان عضو و غیرعضو تعاونی وجود ندارد (Bravo et al., 2003).

بررسی تعاونی‌های موفق در کشور بنگلادش نشان می‌دهد که مهم‌ترین دلیل موفقیت این تعاونی اهمیت زیاد قایل‌شدن اعضاء برای شرکت در جلسات هفته‌ای بوده است. مدیران این تعاونی به منظور تشویق اعضاء به شرکت در این جلسات جوایزی برای مشارکت‌کنندگان در نظر گرفته بودند. این مطالعه نشان داد که باید بین اهداف و راهبردهای انتخابی، هماهنگی و یکپارچگی وجود داشته باشد (IDEX, 2004).

در تحقیقی که Reddy در سال ۲۰۰۲ تحت عنوان «مدیریت منابع طبیعی از طریق تعاونی‌های روستایی» انجام داده است، نتایج نشان می‌دهد که شرکت‌های روستایی باعث توسعه منابع طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی شده‌اند. همچنین این تحقیق نقش مردم و گروه‌ها را در مدیریت این تعاونی‌ها شناسایی می‌کند (Reddy, 2002).

کلسی و ماریگر در سال ۲۰۰۲ پژوهشی را برای «نیازسنجی آموزشی تعاونی‌های جنگل‌داری» انجام دادند. عمده اهداف این تحقیق، شناسایی منابع اطلاعاتی مورد استفاده مخاطبین، تعیین سطح ارتباط مخاطبان با کارکنان خدمات ترویج تعاونی و بررسی نظرات آنان از چگونگی ارائه خدمات بوده است. در این پژوهش به موضوعاتی چون مدیریت، بازاریابی محصولات، محیط زیست و ... پرداخته شده است (Kelsey & Moriger, 2002).

اهداف تحقیق

هدف کلی این تحقیق بررسی عوامل مدیریتی مؤثر در مشارکت اعضاء تعاونی‌های کشاورزی استان تهران می‌باشد. اهداف اختصاصی این تحقیق نیز شامل موارد زیر است:

۱. شناسایی ویژگی‌های فردی اعضاء و مدیران شرکت‌های تعاونی کشاورزی استان تهران؛
۲. شناسایی عوامل مؤثر در جلب مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های مربوط به شرکت‌های تعاونی تولید کشاورزی؛
۳. شناسایی عوامل مؤثر در میزان پذیرش مدیران نسبت به مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های مربوط به شرکت‌های تعاونی؛

۴. بررسی میزان اطلاع و آگاهی اعضاء و مدیران شرکت‌های تعاونی از قوانین، مقررات و اصول تعاونی‌ها؛

۵. بررسی و اولویت‌بندی سبک‌های مدیریتی به‌کارگرفته شده در شرکت‌های تعاونی کشاورزی.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی و به روش توصیفی، همبستگی، و علی، ارتباطی می‌باشد. این تحقیق به شیوه اسنادی و میدانی انجام شده است. در روش میدانی از دو نوع پرسشنامه در دو گروه برای اعضاء و مدیران به صورت مجزا استفاده گردیده است. جامعه آماری این تحقیق ۳۲۴۰ نفر در قالب ۲۳۰ تعاونی کشاورزی می‌باشد که شامل ۲۳۰ مدیر و ۳۰۱۰ عضو تعاونی‌های تولید کشاورزی تحت پوشش وزارت تعاون در سطح استان تهران می‌باشند. از میان این جامعه آماری دو حجم نمونه شامل ۲۳۰ نفر از مدیران و به علت محدود بودن تعداد این گروه و جهت جمع‌آوری دقیق‌تر اطلاعات از روش سرشماری استفاده گردید. ۲۰۶ نفر را با توجه به پراکندگی اعضاء تعاونی‌های کشاورزی در شهرستان ده‌گانه استان تهران و همچنین در ده‌گرایش مختلف کشاورزی، با نمونه‌گیری به صورت تصادفی - طبقه‌ای ساده جهت پاسخگویی به پرسشنامه‌ها انتخاب شدند.

روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه توسط متخصصان، اصلاح و در نهایت تأیید شد و برای آزمون پایایی آن از کرونباخ‌آلفا بهره گرفته شد. نتایج حاصل از ضریب آلفای کرونباخ برای پرسش‌های مربوطه به اعضاء تعاونی‌ها برابر ۰/۸۶ درصد و برای پرسش‌های مربوط به مدیران تعاونی‌ها برابر ۰/۸۲ درصد گردید. در نهایت عملیات توصیف و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری نظیر محاسبه میانگین، درصد فراوانی، درصدتجمعی، انحراف‌معیار در قالب عملیات توصیفی، و آزمون‌های آماری همبستگی اسپیرمن، کروسکال‌والیس و رگرسیون چندمتغیره در قالب انجام عملیات استنباطی از طریق نرم‌افزار SPSS انجام شد.

یافته‌ها

در این بخش از تحقیق نتایج در دو قسمت تحقیق توصیفی و تحلیل استنباطی داده‌ها به شرح زیر ارائه می‌گردد:

نتایج حاصل از تحقیق توصیفی اعضاء و مدیران شرکت‌های تعاونی

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میانگین سن اعضاء ۳۵ سال و میانگین سن مدیران ۳۹ سال می‌باشد که در گروه سنی ۴۰-۳۶ سال قرار دارند. متوسط سابقه عضویت اعضاء شرکت‌های تعاونی ۳/۶ سال و متوسط سابقه مدیریتی مدیران ۳/۵ سال است. میانگین تعداد دفعات تشکیل جلسات مجامع عمومی شرکت تعاونی از نظر اعضاء ۱/۴۵ و از نظر مدیران ۱/۴۹ می‌باشد. میانگین درصد سهام اعضاء شرکت‌های تعاونی ۴ درصد و سهام مدیران شرکت‌های تعاونی ۵ درصد می‌باشد.

جدول ۱- توصیف ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای اعضا و مدیران شرکت‌های تعاونی

| متغیر | میانگین | انحراف معیار | کمینه | بیشینه |
|---|---------|--------------|-------|--------|
| سن اعضا (سال) | ۳۵/۵ | ۷/۱۱ | ۲۱ | ۵۴ |
| سن مدیران (سال) | ۳۹/۰ | ۷/۸۰ | ۲۵ | ۵۹ |
| سابقه عضویت اعضا | ۳/۶۴ | ۲/۵۰ | ۱ | ۱۵ |
| سابقه مدیریتی مدیران | ۳/۵ | ۲/۵۰ | ۱ | ۱۵ |
| درصد سهام اعضا | ۴/۰ | ۰/۰۳ | ۱ | ۲۰ |
| درصد سهام مدیران | ۵/۰ | ۳/۰ | ۱ | ۱۴ |
| تعداد دفعات تشکیل جلسات مجامع عمومی شرکت تعاونی از نظر اعضا | ۱/۴۵ | ۰/۵۵۶ | ۱ | ۲ |
| تعداد دفعات تشکیل جلسات مجامع عمومی شرکت تعاونی از نظر مدیران | ۱/۴۹ | ۰/۵۷۹ | ۱ | ۳ |

نتایج تحقیق نشان می‌دهد، حدود ۲۰ درصد اعضا را زنان و ۸۰ درصد را مردان، و در مورد مدیران، حدود ۱۰ درصد را زنان و ۹۰ درصد را مردان تشکیل می‌دهند. از نظر محل سکونت، ۶۹ درصد مدیران ساکن شهرها و ۳۱ درصد ساکن روستاها، ۶۵ درصد اعضا ساکن شهرها و ۳۵ درصد نیز ساکن روستاها بوده‌اند. در دوره‌های آموزشی برگزار شده توسط وزارت تعاون، به‌طور کلی ۲۳/۸ درصد اعضا و ۳۳/۲ درصد مدیران شرکت داشته‌اند. در زمینه آموزش اساسنامه و قوانین تعاونی‌ها به اعضا، ۲۴/۲ درصد و برای مدیران ۴۰/۶ درصد ذکر شده است.

جدول ۲- توصیف ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای اعضا و مدیران شرکت‌های تعاونی

| متغیر | سطوح متغیر | فراوانی | درصد |
|--|------------|---------|------|
| جنسیت اعضا | مرد | ۱۶۲ | ۷۹/۴ |
| جنسیت مدیران | مرد | ۱۷۴ | ۹۰/۲ |
| محل سکونت اعضا | شهر | ۱۲۸ | ۶۵/۰ |
| محل سکونت مدیران | شهر | ۱۳۲ | ۶۹/۱ |
| شرکت اعضا در دوره‌های آموزشی | خیر | ۱۵۴ | ۷۶/۲ |
| شرکت مدیران در دوره‌های آموزشی | خیر | ۱۲۹ | ۶۶/۸ |
| آموزش اساسنامه و قوانین تعاونی‌ها برای اعضا | خیر | ۱۵۰ | ۷۵/۸ |
| آموزش اساسنامه و قوانین تعاونی‌ها برای مدیران | خیر | ۱۱۱ | ۵۹/۴ |
| اطلاع‌رسانی به موقع در خصوص تشکیل جلسات اعضا | بلی | ۱۹۶ | ۹۶/۱ |
| اطلاع‌رسانی به موقع در خصوص تشکیل جلسات مدیران | بلی | ۱۸۱ | ۹۶/۸ |

از نظر نوع گرایش شرکت‌های تعاونی، بیشتر مدیران به ترتیب در تعاونی‌های مرغداری (۲۷/۷ درصد)، گاوآردار پروار (۱۶/۴ درصد) و تعاونی زراعی (۱۴/۹ درصد) فعالیت می‌کنند، همچنین اعضا تعاونی‌ها نیز بیشتر در تعاونی‌های مرغداری (۲۰/۵ درصد)، باغداری (۱۷/۶ درصد) و تعاونی‌های زراعی (۱۱/۸ درصد)

فعالیت دارند. همچنین بر اساس اظهارات اعضاء، حدود ۲۴ درصد آنان در کلاس‌های مربوطه شرکت نموده‌اند و ۷۶ درصد نیز شرکت نکرده‌اند. بنابراین با توجه به اعداد و ارقام موجود، برگزاری بیشتر دوره‌های آموزشی و تأکید بر حضور مدیران و اعضاء جهت شرکت در این دوره‌ها ضروری به نظر می‌رسد. بر اساس نتایج به دست آمده از اظهارات مدیران مورد مطالعه، تأثیر آگاهی از قوانین و مقررات تعاونی‌ها در مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی در حد متوسط بوده است و اعضاء شرکت‌های تعاونی مورد مطالعه نیز میزان این تأثیر را در حد متوسط به بالا دانسته‌اند.

در خصوص میزان آگاه نمودن مدیران و آگاه شدن اعضاء از تصمیمات هیأت مدیره، مدیران مورد مطالعه اظهار داشتند که به میزان زیادی اعضاء تعاونی‌ها را در جریان تصمیمات هیأت مدیره قرار می‌دهند. در خصوص برگزاری منظم جلسات مجامع عمومی به ترتیب ۹۹ درصد مدیران و ۹۴ درصد اعضاء شرکت‌های تعاونی اظهار داشتند که این جلسات به صورت منظم برگزار می‌شود. در زمینه تعداد دفعات تشکیل جلسات مجامع عمومی شرکت تعاونی در سال گذشته بر طبق نظرات مدیران و اعضاء شرکت‌های تعاونی به طور متوسط این جلسات در حدود ۱ بار در طول سال گذشته برگزار شده است.

در خصوص میزان علاقه به تصمیم‌گیری‌های گروهی در شرکت تعاونی، مدیران و اعضاء شرکت‌های تعاونی مورد مطالعه، به ترتیب با میانگین‌های ۳/۵۶ و ۳/۸۵ میزان علاقه خود را در حد زیاد به تصمیم‌گیری‌های گروهی در شرکت تعاونی، اظهار داشتند. در رابطه با تأثیر شرکت‌های تعاونی در بهبود وضعیت اقتصادی اعضاء، هر دو گروه مدیران و اعضاء شرکت‌های تعاونی میزان این تأثیر را به ترتیب با میانگین ۳/۰۸ و ۲/۸۲ در حد متوسط ارزیابی نموده‌اند.

تحلیل استنباطی داده‌ها

بین میزان تحصیلات اعضاء و مشارکت آنان در تصمیم‌گیری‌های تعاونی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۵ درصد خطا وجود دارد، به عبارت دیگر هر چه سطح تحصیلات اعضاء بالاتر باشد، میزان مشارکت آنان در تصمیم‌گیری‌های تعاونی نیز بیشتر می‌گردد.

بین تحصیلات مدیران و میزان پذیرش آنان نسبت به مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد، بنابراین هر چه سطح تحصیلات مدیران بیشتر باشد، میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی از سوی آنان بیشتر می‌شود.

بین سابقه مدیریتی مدیران و میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌ها توسط آنان رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد.

بین آگاهی مدیران از قوانین و مقررات تعاونی‌ها و میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۱ درصد وجود دارد، به عبارت دیگر هر چه میزان آگاهی مدیران از قوانین و مقررات تعاونی‌ها بیشتر باشد، میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی توسط

آنان بیشتر خواهد بود. بین علاقه‌مندان به کار گروهی و میزان مشارکت آنان در تصمیم‌گیری‌های تعاونی رابطه معنی‌داری در سطح ۵ درصد خطا وجود ندارد.

همچنین بین میزان سود ناشی از فعالیت‌های تعاونی و مشارکت اعضا در تصمیم‌گیری‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد. بنابراین هر چه میزان سود ناشی از فعالیت تعاونی بیشتر باشد، میزان مشارکت اعضا در تصمیم‌گیری‌های تعاونی نیز بیشتر خواهد شد. در نهایت بین میزان برقراری ارتباط مدیران با اعضا در تصمیم‌گیری‌های تعاونی رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد.

جدول ۳- نتایج حاصل از ضریب همبستگی اسپیرمن

| متغیر (۱) | متغیر (۲) | ضریب همبستگی | سطح معنی‌داری |
|---------------------------------------|-------------------------|--------------|---------------|
| سن اعضا | مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها | ۰/۱۹۹۳** | ۰/۰۰۴ |
| سن مدیران | پذیرش مشارکت اعضا | ۰/۱۵۸۳* | ۰/۰۲۸ |
| تحصیلات اعضا | مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها | ۰/۱۷۲۶* | ۰/۰۱۴ |
| تحصیلات مدیران | پذیرش مشارکت اعضا | ۰/۶۸۳۸** | ۰/۰۰۰۰ |
| شرکت اعضا در کلاس‌های آموزشی | مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها | ۰/۲۷۶۸ | ۰/۰۵۲ |
| شرکت مدیران در کلاس‌های آموزشی | پذیرش مشارکت اعضا | ۰/۲۲۳ | ۰/۰۷۸ |
| سابقه عضویت اعضا | مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها | ۰/۱۶۷۱* | ۰/۰۱۷ |
| سابقه مدیریت مدیران | پذیرش مشارکت اعضا | ۰/۲۳۹۱** | ۰/۰۰۱ |
| آگاهی اعضا از قوانین و مقررات | مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها | ۰/۳۰۷۷** | ۰/۰۰۰۰ |
| آگاهی مدیران از قوانین و مقررات | پذیرش مشارکت اعضا | ۰/۴۵۱۲** | ۰/۰۰۰۰ |
| علاقه اعضا به کار گروهی | مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها | -۰/۴۱۳ | ۰/۵۵۵ |
| علاقه مدیران به کار گروهی | پذیرش مشارکت اعضا | ۰/۳۷۰۴** | ۰/۰۰۰۰ |
| آگاهی مدیران از اصول مدیریت تعاونی‌ها | پذیرش مشارکت اعضا | ۰/۴۹۱۱** | ۰/۰۰۰۰ |
| میزان سود ناشی از فعالیت تعاونی | مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها | ۰/۴۱۶۳** | ۰/۰۰۰۰ |
| میزان ارتباط مدیران با اعضا | مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها | ۰/۲۸۳** | ۰/۰۰۰۰ |

** P≤0/01 * P≤: 0/05

بین اعضای شهری و روستایی تعاونی از نظر میزان مشارکت در تصمیم‌گیری‌های تعاونی اختلاف معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد. بین مدیران شهری و روستایی تعاونی از نظر میزان پذیرش مشارکت اعضا در تصمیم‌گیری‌های تعاونی رابطه‌ای وجود نداشته است.

بین اعضای که در زمینه اساسنامه و قوانین تعاونی آموزش دیده‌اند و سایرینی که آموزش ندیده‌اند از نظر میزان مشارکت در تصمیم‌گیری‌های تعاونی اختلاف معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد. بنابراین اعضای آموزش دیده تعاونی بیشتر از سایرین در تصمیم‌گیری‌های تعاونی مشارکت داشته‌اند. همچنین بین مدیرانی که در زمینه اساسنامه و قوانین تعاونی آموزش دیده‌اند و سایرینی که آموزش ندیده‌اند

از نظر میزان پذیرش مشارکت اعضای در تصمیم‌گیری‌های تعاونی اختلاف معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد، بنابراین میزان پذیرش مشارکت اعضای در تصمیم‌گیری‌های تعاونی توسط مدیران آموزش دیده بیشتر از سایرین بوده است.

جدول ۴- نتایج حاصل از آزمون کروסקال‌والیس بین متغیرهای تحقیق

| متغیر | کای-اسکویر | درجه آزادی | χ^2 | سطح معنی‌داری |
|-------------------------------------|------------|------------|----------|---------------|
| میزان مشارکت اعضای در تصمیم‌گیری‌ها | ۰/۲۳۵۱ | ۳ | ۷/۸۲ | ۰/۰۶۴۸ |

جدول ۵- نتایج حاصل از آزمون من‌وایت‌نی بین متغیرهای تحقیق

| متغیر | میانگین دو گروه | Z | U | سطح معنی‌داری |
|---------------------------|------------------|---------|----------|---------------|
| محل سکونت اعضای | شهری: ۱۰۸/۸۵ | -۳/۵۵۳ | ۳۱۵۵/۵** | ۰/۰۰۰۰ |
| | روستایی: ۸۰/۷۳ | | | |
| محل سکونت مدیران | شهری: ۹۹/۲ | -۱/۴۱۰ | ۳۴۶۷/۵ | ۰/۱۵۸ |
| | روستایی: ۸۸/۷ | | | |
| جنسیت اعضای | زن: ۱۱۲/۴۰ | -۱/۳۱۷۴ | ۲۹۸۶ | ۰/۱۸۸۶ |
| | مرد: ۹۹/۹۳ | | | |
| جنسیت مدیران | زن: ۹۷/۱۳ | -۰/۰۱۲۶ | ۱۶۵۰/۵ | ۰/۹۹۰۰ |
| | مرد: ۹۶/۹۹ | | | |
| آموزش یا عدم آموزش مدیران | آموزش: ۱۳۱/۸۸ | -۴/۸۴۱۳ | ۲۰۴۶** | ۰/۰۰۰۰ |
| | عدم آموزش: ۸۹/۱۴ | | | |
| آموزش یا عدم آموزش مدیران | آموزش: ۱۱۳/۵۶ | -۵/۸۶۳۰ | ۲۷۳۱/۵** | ۰/۰۰۰۰ |
| | عدم آموزش: ۸۰/۶۱ | | | |

** P≤0/01 * P≤: 0/05

تحلیل رگرسیون چندمتغیره و معادله آن در ارتباط با تاثیرات متغیرهای مستقل بر میزان مشارکت اعضای در تصمیم‌گیری‌های تعاونی

در خصوص تاثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته (میزان مشارکت اعضای در تصمیم‌گیری تعاونی) با استفاده از روش گام‌به‌گام به ترتیب متغیرهای مستقل وارد معادله رگرسیون چندمتغیره گردیدند. در اولین گام متغیر میزان سود ناشی از فعالیت‌های تعاونی (X_1) وارد معادله گردید. مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) برابر ۰/۴۴ و ضریب تعیین (R^2) برابر ۰/۲۰ به دست آمد، بنابراین متغیر میزان سود ناشی از فعالیت‌های تعاونی به تنهایی ۱۹ درصد تغییرات متغیر وابسته میزان مشارکت اعضای در تصمیم‌گیری‌های تعاونی را باعث گردیده است.

متغیر میزان ارتباط مدیران با اعضاء (X_9) در گام دوم وارد معادله گردید. ضریب همبستگی چندگانه برابر ۰/۴۹ و ضریب تعیین برابر ۰/۲۴ محاسبه گردید. بر اساس یافته‌های موجود متغیرهای میزان سود ناشی از فعالیت‌های تعاونی و میزان ارتباط مدیران با اعضاء حدود ۲۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته میزان مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی را باعث شده‌اند. ضرایب مربوط به متغیر وارد شده در مدل رگرسیونی در جدول ۶ ارایه شده است.

جدول ۶- ضریب متغیرها در معادله رگرسیون گام به گام میزان مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی

| متغیرها | B | Beta | t | Sig |
|-------------------------------|--------|--------|-------|--------|
| سود ناشی از فعالیت‌های تعاونی | ۰/۶۴۸۳ | ۰/۴۲۳۵ | ۶/۶۶۰ | ۰/۰۰۰۰ |
| میزان ارتباط مدیران با اعضاء | ۰/۰۹۲۳ | ۰/۲۱۳۰ | ۳/۳۵۰ | ۰/۰۰۱۰ |
| عدد ثابت | ۰/۲۷۹۲ | ۰/۴۲۱۶ | - | |

با توجه به ضرایب جدول ۶، معادله رگرسیون چندمتغیره در گام دوم و استاندارد شده آن به صورت زیر است:

$$Y = 0.6483X_8 + 0.0923X_9 + 0.270 ; Y = 0.4235X_8 + 0.2130X_9$$

پس از گام دوم هیچ کدام از متغیرها توانایی ورود به معادله رگرسیون چندمتغیره را نداشتند. بنابراین به‌طور کلی می‌توان اظهار کرد متغیرهای میزان حاصل از تعاونی و ارتباط مدیران با اعضاء، تأثیرات مثبتی بر میزان مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی در معادله رگرسیون چندمتغیره داشته‌اند.

معادله خط رگرسیون چندمتغیره در ارتباط با تأثیرات متغیرهای مستقل بر میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌ها توسط مدیران

به‌منظور بررسی میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی، با تأثیر همزمان متغیرهای مستقل از رگرسیون چندمتغیره به‌روش گام به گام استفاده گردید. در اولین گام متغیر تحصیلات مدیران (X_4) وارد معادله رگرسیون گردید. مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) برابر ۰/۶۳ و ضریب تعیین (R^2) برابر ۰/۴۰ به‌دست آمد. لذا متغیر سطح تحصیلات مدیران به‌تنهایی حدود ۴۰ درصد تغییرات را در متغیر وابسته میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی، باعث شده است. در گام دوم، پس از متغیر (X_4)، متغیر آگاهی از اصول و قوانین تعاونی‌ها (X_{12}) وارد معادله گردید که در این مرحله ضریب همبستگی چندگانه ۰/۷۵ و ضریب تعیین ۰/۵۷ محاسبه شد. بر اساس یافته‌های موجود متغیر سطح تحصیلات مدیران و آگاهی از اصول و قوانین تعاونی‌ها حدود ۵۷ درصد تغییرات متغیر وابسته میزان

پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های شرکت را باعث شده‌اند. در گام سوم نیز متغیر علاقه مدیران به کار گروهی وارد معادله شد و ضریب همبستگی چندگانه برابر ۰/۷۷ و ضریب تعیین ۰/۶۰ محاسبه گردید. با توجه به نتایج حاصل از جدول ۷، می‌توان اظهار نمود که حدود ۰/۵۹ تغییرات متغیر وابسته در اثر متغیرهای سطح تحصیلات مدیران، آگاهی از اصول و قوانین تعاونی‌ها و علاقه مدیر به کار گروهی صورت پذیرفته است.

جدول ۷- ضریب متغیرها در معادله رگرسیون گام‌به‌گام و میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌ها توسط مدیران

| متغیر | B | Beta | T | Sig |
|----------------------------------|--------|--------|--------|--------|
| سطح تحصیلات مدیران | ۰/۳۰۳۳ | ۰/۵۱۰۲ | ۱۰/۰۶۵ | ۰/۰۰۰۰ |
| آگاهی از اصول و قوانین تعاونی‌ها | ۰/۳۷۲۹ | ۰/۴۲۱۷ | ۰/۳۰۸ | ۰/۰۰۰۴ |
| علاقه مدیر به کار گروهی | ۰/۱۵۰۶ | ۰/۱۷۳۵ | ۰/۵۸۹ | ۰/۰۰۰۰ |
| عدد ثابت | ۰/۲۲۷۰ | - | - | - |

با توجه به ضرایب موجود در جدول فوق معادله رگرسیون چندمتغیره و معادله استاندارد شده آن در گام سوم بدین صورت است:

$$Y = 0.3033X_4 + 0.3729X_{12} + 0.1506X_{14} + 0.2270 ; Y = 0.5102X_4 + 0.4217X_{12} + 0.1735X_{14}$$

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از ضریب همبستگی نشان می‌دهد که بین سطح تحصیلات مدیران و میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌ها از سوی آنان مبین آن است که بین دو متغیر در سطح ۱ درصد خطا رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. لذا می‌توان اظهار کرد هر چه سطح تحصیلات مدیران بیشتر باشد، میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌ها از سوی آنان بیشتر می‌شود. همچنین بین سابقه مدیریتی مدیران، آگاهی مدیران از قوانین و مقررات تعاونی‌ها، میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی با ۹۹ درصد اطمینان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره به روش گام‌به‌گام در خصوص تأثیر متغیرهای مستقل مربوط به اعضاء شرکت‌های تعاونی تحقیق بر میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی، بیان‌گر آن است که به ترتیب سود ناشی از فعالیت تعاونی و میزان ارتباط مدیران با اعضاء، بیشترین تأثیرات مثبت را در متغیر وابسته داشته است و در مجموع ۲۴ درصد از تغییرات متغیر وابسته را متغیرهای مستقل مذکور باعث شده‌اند. همچنین در میان متغیرهای مستقل مربوط به مدیران شرکت‌های تعاونی به ترتیب متغیرهای سطح

تحصیلات، میزان آگاهی از اصول و قوانین تعاونی و علاقه به کار گروهی، بیشترین تأثیرات مثبت را بر متغیر وابسته داشته است. در مجموع عوامل فوق ۵۹ درصد از عوامل مؤثر بر میزان پذیرش مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی را تبیین می‌نمایند.

بررسی نظرات و تحقیقات انجام شده توسط نجفی (۱۳۸۴)، Reddy (۲۰۰۲) و عسگری (۱۳۸۶) حاکی از آن است که سابقه مدیریتی مدیران، و علاقه مدیران به کار گروهی در مشارکت اعضاء مؤثر می‌باشد. تحقیق حاضر نیز این مطلب را مورد تأیید قرار داده است.

همچنین بررسی‌های انجام شده توسط Bravo & Lee (۲۰۰۳)، فرشادفر (۱۳۸۸)، سیفی‌خداشهری (۱۳۸۸) حاکی از آن است که آگاهی مدیران از اصول مدیریت تعاونی‌ها و میزان ارتباط مدیران با اعضاء در مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌ها مؤثر می‌باشد.

بررسی نظرات و تحقیقات انجام شده توسط شیرزادی (۱۳۸۰) و زارع‌یکتا (۱۳۸۷) نشان داده است که سطح تحصیلات مدیران، میزان ارتباط با مدیران و بالابردن سطح آگاهی و آموزش‌های تعاونی اعضاء، و سود ناشی از آن بر میزان مشارکت اعضاء تأثیر مثبتی داشته است. تحقیق حاضر نیز این مطلب را مورد تأیید قرار داده است. همچنین نظرات ارایه شده توسط Kelsey & Moriger (۲۰۰۲) حاکی از آن است که علاقه به کار گروهی و سابقه مدیریتی مدیران نیز بر مشارکت اعضاء مؤثر می‌باشد.

منابع و ماخذ

۱. درویشی‌نیا، ع. ا. (۱۳۸۰). ارزیابی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در استان مازندران. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس. صفحات ۳۲-۴۸.
۲. رحمانی، ر. و نجفی، ب. (۱۳۸۴). میزان عملکرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی در استان خوزستان. نشریه تعاون، شماره ۱۶۶ و ۶۵، صفحات ۳۰-۴۶.
۳. زارع‌یکتا، م. ج.، و رزاقی، م. ح. (۱۳۸۷). بررسی نقش عوامل مدیریتی در موفقیت تعاونی‌های مرتعداری استان گلستان. مجله علمی- پژوهشی ترویج و اقتصاد کشاورزی، سال اول، شماره ۳، صفحات ۱-۴.
۴. سیفی‌خداشهری، ح. ا. (۱۳۸۸). تأثیر مشارکت صیادان عضو تعاونی‌های پره استان گیلان در عملکرد اقتصادی این تعاونی‌ها. نشریه تعاون، سال بیستم، شماره ۲۰۴ و ۲۰۵، صفحات ۳۵-۴۲.
۵. شیرزادی، ح. (۱۳۸۰). عوامل مرتبط با مشارکت اعضاء در تعاونی‌های مصرف دانشگاه علامه طباطبایی. نشریه تعاون، شماره ۱۸۷، صفحات ۱۴-۲۲.

۶. عسگری، ف. (۱۳۸۶). بررسی رابطه بین ساختار مدیریتی و میزان بهره‌وری در شرکت‌های تعاونی استان قزوین. گزارش نهایی طرح پژوهشی، دفتر معاونت تحقیقات و پژوهش، معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی. صفحات ۴۰-۶۵.
۷. فرشادفر، ز. (۱۳۸۸). عوامل مؤثر بر بهره‌وری نیروی انسانی در شرکت‌های تعاونی، صنعتی - کشاورزی استان کرمان. نشریه تعاون، سال بیستم، شماره ۲۰۲ و ۲۰۳، صفحات ۲۸-۲۲.
۸. قربانی، ع. ا. (۱۳۸۰). بررسی میزان مشارکت اعضاء در مدیریت تعاونی‌های روستایی استان مازندران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ساری. صفحات ۱۰۵-۱۰۲.
9. Bravo, U., & Lee, T. (2003). Socio economic and technical characteristics of new England dairy cooperative members and non-members. *Journal of Agriculture cooperation*, (12-28).
10. IDEX. (2004). CDS-IDEX partnership: Assist indigenous groups to start up handicraft. *Animal Husbandry and Agricultural Cooperatives in Bangladesh*. Retrieved from <http://www.idex.org>
11. Kelsey, J., & Moriger, I. (2002, January 8-11). Farmer's perceptions towards forests: A case study from Haiti. *Journal of Agriculture Cooperation*, 18, 35-48.
12. Reddy, N. (2002). *Natural resources management through rural cooperatives: Issues of people participation and monitoring*. International Symposium Sustaining Food Security and Managing Natural Resources in Southeast Asia Challenges for the 21st century. Chiang Mai, Thailand.

